

Nr 283.

Av herr Petrén, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till hospitalsbyggnader.

I proposition nr 150 angående anslag till hospitalsbyggnader avhandlas även frågan om ordnandet av vården om *svårskötta obildbara sinnesslöa*. Som därvid erinras, har denna vårdfråga stått på dagordningen alltsedan början av detta århundrade. Den avhandlades sålunda i den underdåniga berättelse angående undersökning av sinnessjuka och sinnesslöa, som *medicinalstyrelsen* den 8 december 1902 avgav. Efter att hava tillstyrkt, att statsbidrag måtte utgå även till anstalter för obildbara sinnesslöa — dittills hade sådant utgått endast till anstalter för bildbara sinnesslöa — anförde medicinalstyrelsen vid detta tillfälle följande:

»Det synes i själva verket uppenbart, att, även om staten, på sätt ovan föreslagits, lämnar bidrag till de sinnesslösas vård, ett visst antal av dessa kräver ett mera direkt ingripande från statens sida. Det torde med andra ord även för framtiden bliva nödvändigt, att staten ägnar samma omsorg åt vissa kategorier av sinnesslöa som åt det stora flertalet sinnessjuka. Om nämligen av enskilda, kommuner eller landsting anordnade asylor ej skola bliva alltför dyra i anläggning och drift, är det önskvärt, för att ej säga nödvändigt, att de allra mest svårskötta, liksom även de som äro för omgivningen i mera utpräglad grad farliga, kunna från dessa anstalter uteslutas. Särskilt beträffande de sistnämnda synes vården om dem givet böra anses som en statens angelägenhet.

Medicinalstyrelsen har härmed velat betona, att den ovan föreslagna formen för statens omvårdnad om de obildbara sinnesslöa icke kan eller bör utesluta statens hittills erkända förpliktelse att å offentliga anstalter till vård mottaga även vissa sinnesslöa. Den nuvarande anordningen att intaga sinnesslöa å anstalter, som egentligen äro avsedda för sinnessjuka, är dock utan tvivel från vissa synpunkter ganska olämplig både för sinnessjukvården och för vården om de sinnesslöa, enär den sistnämnda naturligen fordrar i viss mån andra anordningar än den förstnämnda. Dessutom hava hittills platsbristen å statens hospital och asylor samt föreskriften, att sinnesslöa endast i sista hand äro berättigade till inträde, verkat därhän, att mången synnerligen svårskött sinnesslö fått vänta på inträde längre än relativt lättskötta sinnessjuka.

Av dessa skäl torde det vara förtjänt att övervägas, huruvida icke de sinnesslöa, som anses böra vara föremål för vård å statsanstalt, borde hänvisas till en särskild, enbart för vård av dessa avsedda anstalt. Härigenom skulle vinnas dels den fördelen, att sinnesslöa icke vid tävlan om inträde behövde stå tillbaka för sinnessjuka, dels även att anstalten kunde anordnas uteslutande och speciellt med hänsyn till vården om sinnesslöa och denna på så sätt kunde bliva mera ändamålsenlig än nu är fallet å hospitalen och asylerna för sinnessjuka »

I enlighet med den uti medicinalstyrelsens här anförda yttrande uttalade principen blevo de anstalter för obildbara sinnesslöa (sinnesslöasyler), som — efter det statsbidrag från och med år 1905 börjat utgå till dylika anstalter — begynte att i år efter år stigande antal upprättas av landsting, föreningar och enskilda, icke anordnade på ett sådant sätt, att de kunde lämpa sig för vården av de allra mest svårskötta och de i mera utpräglad grad farliga bland de till vuxen ålder komna obildbara sinnesslöa. Det visade sig snart, att detta medförde betydande olägenheter, i det att det alltsomoftast inträffade, att *obildbara sinnesslöa, som visade våldsamhet eller förstörelselusta eller voro störande genom höga skrik, blevo från de statsunderstödda sinnesslöanstalterna utskrivna till sina resp. hemorter.* Enligt en utredning, som förelåg år 1916 — vilket år denna fråga avhandlades å sinnesslövårdsmöte i Mariestad — hade utskrivning till hemorterna av dylik indikation under de gångna åren ägt rum i ett 30-tal fall. Vidare framhölls vid mötet ifråga, att det alltemellanåt förekomme, att ansökan om vård av obildbara sinnesslöa blev avslagen, när det av handlingarna framginge, att det vore fråga om mera svårskötta sådana. I anledning härav hade det också ingått klagomål över att de våldsamma, de förstörande och de högljutt skrikande icke kunde vinna inträde å sinnesslöasylerna utan måste behållas i hemmen och å fattigvårdsanstalter. Mötet uttalade sig på grund av den sålunda vunna erfarenheten för att den av medicinalstyrelsen förordade principen, att staten direkt åtager sig denna kategori av sinnesslöa, för vilkas vård de av landsting, föreningar och enskilda personer upprättade sinnesslöasylerna sakna nödiga resurser, snarast möjligt måtte bli förverkligad.

Detta krav blev också beaktat i den följande år för riksdagen framlagda propositionen om nytt hospital vid Hälsingborg, i det att förslaget härom omfattade, förutom 1,200 platser för sinnessjuka, *även 200 vårdplatser för svårskötta obildbara sinnesslöa*, förlagda till två särskilda paviljonger, en för vardera könet. Denna proposition bifölls av riksdagen, som därmed definitivt godkänt principen att vården om de för omgivningen vådliga och eljest svårskötta sinnesslöa bör vara en statens angelägenhet. Vid sedermera uppgjort förnyat kostnadsförslag för Hälsingborgs hospital blevo emellertid dessa paviljonger för sinnesslöa icke medtagna, och i skrivelse den 27 augusti 1926, däri medicinalstyrelsen gjorde anmälan till Kungl. Maj:t om Hälsingborgs hospitals fullbordande, anförde styrelsen, att den icke komme att framlägga plan och kostnadsberäkningar rörande omnämnda paviljonger, enär fråga uppstått, huruvida icke till följd av 1925 års beslut i försvarsfrågan ledigblivande kaserner skulle kunna användas till anstalter för sinnessjuka *och sinnesslöa*. I anledning härav verkställde den s. k. kasernkommittén, vilken bl. a. fått i uppdrag att framkomma med förslag rörande den framtida användningen av dylika kasern-etablissemang, *en närmare utredning beträffande behovet av vårdplatser för svårskötta obildbara sinnesslöa*, i den mån detta givit sig tillkänna genom intagning å eller anmälan till hospital eller sinnesslöanstalt. Ur denna utredning må följande här anföras:

Vid 1926 års utgång utgjorde antalet å hospitalen intagna sinnesslöa (idioter) sammanlagt 215, därav 130 manliga och 85 kvinnliga. Vid samma tid funnos icke mindre än 403 sinnesslöa anmälda till hospital, därav 263 män och 140 kvinnor. Sålunda utgjorde summan av de å hospitalen vårdade idioterna av mankön och de till hospitalen anmälda manliga sinnesslöa 393 och summan av de å hospitalen vårdade idioterna av kvinnkön och de till hospitalen anmälda kvinnliga sinnesslöa 225. Vidare begärdes uppgifter från de statsunderstödda sinnesslöasyllerna angående där intagna, vilka voro så svårskötta, att de med hänsyn till dessa anstalters bristande resurser borde överflyttas till statsanstalt. Dessas antal uppgavs till sammanlagt 122, därav 76 av mankön och 46 av kvinnkön. Läggas dessa siffror till de ovannämnda blir behovet av platser för svårskötta obildbara sinnesslöa av mankön 469 och för svårskötta obildbara sinnesslöa av kvinnkön 271. Vidare ifrågasatte kasernkommittén, att det å statsanstalterna för svårskötta obildbara sinnesslöa, bland vilka ju finnas åtskilliga med epilepsi behäftade, även skulle kunna mottagas fallandesjuka, som icke varit från barndomen sinnesslöa men hos vilka det med åren utvecklats en epileptisk demens. Då antalet till hospitalen anmälda med epileptisk sinnessjukdom vid tidpunkten ifråga utgjorde 147, därav 89 män och 58 kvinnor, skulle alltså behovet av platser å statens anstalter för svårskötta obildbara sinnesslöa bliva 558 för män och 329 för kvinnor (jämför tablån å sid. 12 i propositionen). Emellertid framhöll kasernkommittén i denna sin utredning, att behovet ifråga säkerligen är större än dessa siffror utvisa, då det å fattigvårdsanstalterna torde finnas åtskilliga svårskötta sinnesslöa, för vilka det, på grund av svårigheten att under nuvarande förhållanden få in dem å specialanstalt (hospital eller sinnesslöasyll), icke gjorts någon anmälan till sådan anstalt.

Efter det denna utredning med skrivelse den 12 januari 1928 ingivits till statsrådet och chefen för socialdepartementet, upptogs frågan av denne, som i ett *anförande till statsrådsprotokollet för den 22 juni 1928* bl. a. yttrade följande:

»Vid anmälan till statsrådsprotokollet över socialärenden för den 20 mars 1928 av frågan om anslag för budgetåret 1928—1929 till hospitalsbyggnader berörde jag, i samband med behandling av spörsmålet om vården av asociala imbecilla, även frågan om vården av svårskötta obildbara sinnesslöa. Jag anförde därvid bland annat att, enligt vad som framginge av en utav professor A. Petré inom kasernkommittén verkställd och av kommittén med skrivelse den 12 januari 1928 till mig överlämnad utredning, antalet sinnesslöa av denna kategori vore så stort, att, för ett tillfredsställande omhändertagande av desamma, omfattande särskilda åtgärder syntes erforderliga, därvid andra möjligheter för frågans lösning än ett ingripande från statens sida knappast kunde tänkas. Beträffande sättet för ett effektivt ordnande av denna vård syntes det ligga närmast till hands att för ändamålet använda ett eller flera kasernetablissemment. Vid de preliminära överbäganden, som jag i samråd med chefen för försvarsdepartementet ägnat förevarande spörsmål, hade jag funnit det av Svea ingenjörskårs fästningsingenjörkompani disponerade etablissemment å Vaxön böra i första hand ifrågakomma, därest detta bleve ledigt. Det hade vidare preliminärt ifrågasatts att anordna ytterligare vårdplatser inom det invid Lund belägna kasernetablissemment, vilket icke blivit färdigställt för sitt ursprungliga ändamål.

I anslutning till vad jag i statsrådsprotokollet för den 20 mars 1928 anfört i ämnet anser jag önskvärdt, att särskilda åtgärder från statens sida med det snaraste vidtagas för ett tillfredsställande örånande av vården av svårskötta obildbara sinnesslöa. Sådana åtgärder synas motiverade ej blott av nuvarande brist på vårdmöjligheter för åsyftade abnormkategorier utan även av den omständigheten, att — enligt vad medicinalstyrelsen vid olika tillfällen framhållit — den hittillsvarande anordningen med intagning av vissa idioter å sinnessjukvårdsanstalter måste anses mindre lämplig ur sinnessjukvårdens synpunkt. Att staten nu griper sig an med denna uppgift torde vara så mycket mera påkallat, som det synes möjligt att för ifrågavarande ändamål taga i anspråk ledigblivande kasernetablisement. På grund av kasernkommitténs uppdrag att utreda frågan om lämpligaste användningen av sådana etablisement torde det ankomma på kommittén att i första hand upptaga frågan om detta vårdbehovs tillgodoseende på angivet sätt. Genom beslut den 14 juni 1928 har också Kungl. Maj:t uppdragit åt kommittén att med biträde av särskild sakkunnig närmare utreda frågan om användande av förenämnda kasern å Vaxön till anstalt för vård av vuxna obildbara sinnesslöa. I denna kasern kan emellertid, såsom av det förut anförda framgår, icke inrymmas på långt när hela det antal, för vilket vård å statsanstalt kräves. Ytterligare åtgärder torde alltså bliva erforderliga, och i enlighet med vad nyss anförts synes det påbörjade men ej färdigställda kasernetablisementet invid Lund närmast böra komma i fråga såsom ytterligare anstalt för ändamålet. För bedömning av storleken av en eventuell anstalt i sistnämnda etablisement kräves emellertid uppenbarligen ett ståndpunkts-tagande till frågan om avgränsningen av statens vårdnad beträffande obildbara sinnesslöa. Det synes därför böra, innan beslut fattas om storleken av sist avsedda anstalt, övervägas, huruvida, såsom Petrén föreslagit, till de svårskötta obildbara sinnesslöa, för vilka staten bör ombesörja vården, även böra hänföras dels vuxna obildbara sinnesslöa, vilka lida av epilepsi, *dels ock* vårdbehövande patienter, vilka lida av kronisk epileptisk sinnessjukdom. Spörsmålet om de sistnämndas omhändertagande är visserligen att betrakta såsom en sinnessjukvårdsfråga, men därest praktiska vårdsynpunkter kunna anses tala för att i nämnda samband ordna denna del av sinnessjukvården, lär det hinder härför ej böra möta. I detta sammanhang torde slutligen böra tagas under övervägande ett av Petrén även framställt, av praktiska synpunkter förestavat förslag om att imbecilla skulle i viss utsträckning kunna intagas å anstalt för svårskötta obildbara.

Innan Kungl. Maj:t fattar ståndpunkt i nu angivna hänseenden, synes medicinalstyrelsens yttrande och förslag i ämnet böra inforas.»

I det sålunda av medicinalstyrelsen inforade yttrandet i ärendet, som är refererat å sid. 11—12 i propositionen, underströk styrelsen återigen sin tidigare uttalade uppfattning rörande *olämpligheten av att å sinnessjukhusen mottaga även vissa sinnesslöa* och rörande behovet av särskilda statsantsalter för svårskötta obildbara sinnesslöa.

I enlighet med den dåvarande departementschefens ovan berörda uttalande till statsrådsprotokollet, varav utdrag översändes till kasernkommittén, uppgjorde denna därpå förslag till anordnandet av anstalt för svårskötta obildbara sinnesslöa dels vid det av Svea ingenjörskårs kustingenjörskompani hittills disponerade kasernetablisement å Vaxön, dels ock vid det ofullbordade

kasernetablissemnetet i Lund. Förstnämnda förslag, som med hänsyn till platsens mera begränsade utrymme avsåg anstalt för svårskötta obildbara sinnesslöa av kvinnkön, då behovet av platser för dylika — som av det ovan anförda framgått — är mindre, ingavs den 27 februari 1929, och sistnämnda förslag, som alltså avsåg anstalt för svårskötta obildbara sinnesslöa av mankön, ingavs den 30 september 1929. Av dessa anstalter beräknades den för kvinnor, som skulle få 305 platser, draga en kostnad av 2,025,650 kronor, och den för män, som skulle få 612 platser, draga en kostnad av 4,200,000 kronor.

Något anslag för påbörjandet av dessa anstalter begäres emellertid icke i årets proposition om hospitalsbyggnader. Visserligen ansluter sig departementschefen till den uppfattningen, att det bör ankomma på staten att omhändertaga vården av de svårskötta obildbara sinnesslöa, vilka icke lämpligen kunna vårdas å kommunala anstalter av ena eller andra slaget, men anser han dock, att sinnessjukvårdens krav måste äga företräde framför sinnesslövärdens, då det under rådande förhållanden möter stora svårigheter för beredande av anstaltsvård även för nyinsjuknade och botliga fall och då det förhandenvarande platsbehovet för sinnessjuka är förhållandevis vida större än det för sinnesslöa.

I anledning av denna departementschefens motivering för sin underlåtenhet att begära anslag för lösandet av den sedan snart 30 år tillbaka aktuella frågan om anstalter för vård av svårskötta obildbara sinnesslöa, trots det förslag till dylika anstalter nu blivit framlagda, må framhållas, att det enkla faktum, att det erfordras flera vårdplatser å statsanstalt för sinnessjuka än för sinnesslöa, ju icke bör vara det avgörande för ståndspunktstagandet i det föreliggande ärendet, utan att frågeställningen bör vara denna: Vilket behov är mest trängande, sedan de hittills beslutade anstalterna för sinnessjuka samtliga blivit färdiga, att de återstående erforderliga vårdplatserna för sinnessjuka anskaffas eller att det kommer till stånd anstalter för de allra mest svårskötta av de obildbara sinnesslöa?

För bedömande av denna fråga har man att erinra sig följande: Totalbehovet vårdplatser för sinnessjuka är — bortsett från Stockholm, Göteborg och Malmö, vilka städer själva skola ombesörja vården av sina sinnessjuka — beräknat till c:a 16,000, motsvarande 3 pro mille av befolkningen. Av dessa platser fattas visserligen i närvarande stund bortemot 4,300, men genom de vid 1928 och 1929 års riksdagar beslutade sinnessjukanstalterna i Vänersborg och Jönköping samt vid Umeå och den psykiatriska kliniken i Lund erhållas sammanlagt c:a 2,830 nya vårdplatser för sinnessjuka. Vidare är det att märka, att dessutom kommer under de närmaste åren ytterligare över ett 1,000-tal platser, som nu upptagas av sinnessjuka från de nämnda tre storstäderna, att bliva disponibla för sinnessjuka från landet i övrigt. Man bör väl kunna utgå ifrån att, när de hittills beslutade sinnessjukanstalterna blivit färdiga och därmed vårdplatser för sinnessjuka å statsanstalter komma att finnas till ett antal av c:a 14,550, mot-

svarande något mer än 2.7 pro mille av befolkningen, de i propositionen berörda *nuvarande* svårigheterna att kunna bereda plats för även nyinsjuknade och botliga fall icke skola fort fara, utan att alla sinnessjuka, vilka äro i mera trängande behov av vård å sinnessjukhus, då skola kunna mottagas å sådant.

I den skrivelse med översikt rörande kostnaderna för anskaffandet av de återstående vårdplatserna å statliga sinnessjukhus och sinnesslöanstalter, som medicinalstyrelsen den 10 december 1929 ingivit till Kungl. Maj:t, voro tvenne alternativförslag uppgjorda rörande den ordning, i vilken byggnadsarbetena ifråga borde utföras. Enligt *det ena alternativet* skulle utvidgning av Växjö hospital med 480 platser påbörjas under nästa budgetår, men ombyggnandet av kasern-etablissemnet i Lund för anordnande av en anstalt för svårskötta obildbara sinnesslöa män med c:a 600 platser undanskjutas till budgetåret 1933—1934. Enligt *det andra alternativet* åter skulle denna anstalt påbörjas under nästa budgetår, men utvidgningen av Växjö hospital — utom i vad anginge vissa mindre anordningar beträffande vattenledningen — uppskjutas till budgetåret 1933—1934. Av dessa alternativ har departementschefen anslutit sig till det förstnämnda, emedan det med Växjö hospitals utvidgning skulle erhållas 480 nya platser för sinnessjuka, medan man med Lunda-anstalten ifråga endast skulle vinna det antal vårdplatser för sinnessjuka, som för närvarande upptages av idioter av mankön (c:a 130). I betraktande av det ovan sagda rörande tillgängligt antal vårdplatser av statsanstalter för sinnessjuka, när de nya sinnessjukhus, som äro av riksdagen beslutade, blivit färdiga, kan det dock starkt ifrågasättas, om det *då* icke är allra mest av behovet påkallat, att fattigvårdsanstalterna och hemmen befrias från sådana obildbara sinnesslöa, vilka äro så svårskötta, att de statsunderstödda sinnesslöasylerna icke kunna vårda dem. Därtill kommer ju, att med statsanstalterna för svårskötta obildbara sinnesslöa vinnes även, att den nuvarande, av medicinalstyrelsen vid upprepade tillfällen påtalade olägenheten att behöva vårda dylika sinnesslöa tillsammans med de sinnessjuka blir undanröjd.

Till belysande av vad slags patienter det är som under nuvarande förhållanden på grund av svårskötthet utskrivs från de statsunderstödda sinnesslöasylerna må ett par exempel anföras från den utredning rörande behovet av vårdplatser för svårskötta obildbara sinnesslöa, som kasernkommittén verkställt:

Från en asyl för vuxna obildbara sinnesslöa av mankön lämnades rapport om 6 dylika, som blivit där intagna. Därvid meddelades, att beträffande två av dem hade utskrivning beslutats, enär de voro omöjliga att vårda, men ännu efter fyra månaders förlopp efter detta beslut hade de icke blivit avhämtade, enär kommunerna ifråga icke kunnat bereda dem plats på annat håll.

Från en annan sinnesslöasyl lämnades följande meddelande om en därstädes intagen svårskött, likaledes manlig sinnesslö: »Han sliter av sig alla kläder och förstör allt, som finnes i hans närhet, samt är tidvis mycket våldsam. Ansökan för inträde har gjorts vid Nyköpings, Vadstena och Västerviks hospital samt vid Motala och Linköpings upptagningsanstalter. Vi vore ytterst tacksamma, om vi kunde få honom placerad någonstans med det allra första.»

Departementschefen yttrar (sid. 19), att under tiden, till dess anstaltsbehovet för de svårskötta obildbara sinnesslöa kan bliva genom statens försorg tillgodosett, få dessa sjuka omhänderhavas på fattigvårdsanstalterna. Det ligger emellertid i öppen dag, att sinnesslöa av här ifrågavarande art, vilka för övrigt ofta även äro störande genom höga tjut, måste bereda de åldringar, för vilka fattigvårdsanstalterna äro avsedda, mycken oro och vantrevnad. Det torde därför icke kunna bestridas, att den förutvarande chefen för socialdepartementet hade alldeles rätt, när han i sitt ovan återgivna anförande till statsrådsprotokollet framhöll önskvärdheten av att särskilda åtgärder från statens sida *med det snaraste* vidtoges för ett tillfredsställande ordnande av vården av svårskötta obildbara sinnesslöa. Behovet härav är emellertid allra mest trängande beträffande dylika sinnesslöa *av mankön*. De anstalter, varå dessa under nuvarande förhållanden äro omhändertagna, nämligen fattigvårdsanstalter och sinnesslö-asyler, hava nämligen i allmänhet uteslutande kvinnlig personal och denna är icke sällan utsatt för fara från manliga sinnesslöa, som äro opålitliga och våldsamma.

Av skäl, som nu blivit anförda, synes det mig icke böra ifrågakomma, att den planerade anstalten för svårskötta obildbara sinnesslöa av mankön uppskjutes. På det att riksdagen må kunna taga ståndpunkt till denna anstaltsfråga bifogas därför här *dels* kasernkommitténs förslag i ärendet (Bilaga I) *dels ock* medicinalstyrelsens den 14 februari 1930 avgivna yttrande över detsamma (Bilaga II). Som av detta yttrande framgår har medicinalstyrelsen i princip intet att erinra mot anordnandet av en anstalt för manliga svårskötta obildbara sinnesslöa av den föreslagna storleken genom omändring och utbyggnad av det ofullbordade kasernetablissemnet vid Lund. Däremot önskar medicinalstyrelsen några ändringar i det av kasernkommittén framlagda förslaget och har i detta hänseende framlagt tvenne alternativförslag. Det ena av dessa, betecknat »Alternativ A», som endast innefattar några smärre ändringar beträffande trappornas anordnande m. m. i den redan befintliga kasernen, skulle öka kostnaden — vilken emellertid enligt byggnadsstyrelsens uppfattning av kasernkommittén räknats 100,000 kronor för högt — med 7,000 kronor. Det andra ändringsförslaget, betecknat »Alternativ B», vilket är mera omfattande, i det att enligt detta administrationslokalerna icke — som kasernkommittén föreslagit — skulle förläggas till den befintliga kasernbyggnadens souterrainvåning utan till en nyuppförd byggnad, skulle öka kostnaden med enligt medicinalstyrelsens beräkning 64,000 kronor, enligt byggnadsstyrelsens beräkning 40,000 kronor.

Även om riksdagen icke skulle anse sig böra bestämma, vilket av dessa alternativförslag som är att föredraga, förrän Kungl. Maj:t prövat den frågan, synes detta icke behöva utgöra något hinder för att riksdagen redan i år fattar principbeslut om denna anstalt och anslår något mindre belopp för nästa budgetår, exempelvis 100,000 kronor, på det att utarbetandet av arbetsbeskrivningar för de byggnader, om vilka ingen tvekan råder, kunna utan uppskov påbörjas och även planeringsarbeten kunna komma till utförande redan under nästa vår.

Givetvis vore det mest önskvärt, om både detta byggnadsföretag och utvidgningen av Växjö hospital kunde samtidigt igångsättas, och, skulle budgeten för de kommande åren icke tillåta belastning med de härför erforderliga utgifterna, borde det väl inte vara alldeles otänkbart, att de för anordnande av anstalterna för svårskötta obildbara sinnesslöa erforderliga pengarna toges ur rusdrycksmedelsfonden, då det ju dock förefinnes något samband mellan alkoholism och idioti. I detta sammanhang må för övrigt erinras om att det vid 1921 års riksdag beslöts att ur denna fond taga 4 miljoner kronor till uppförandet av hospitalet vid Hälsingborg. Skulle det emellertid icke låta sig göra att samtidigt börja med den planerade sinnesslöanstalten i Lund och med utvidgningen av Växjö hospital, då torde ovan anförda förhållanden tala för det av medicinalstyrelsens alternativförslag, enligt vilket anordnandet av en anstalt för svårskötta obildbara sinnesslöa av mankön skulle gå före utvidgningen av Växjö hospital.

Vad beträffar det av kasernkommittén uppgjorda förslaget till anstalt för svårskötta obildbara sinnesslöa av kvinnkön, vill jag inte ifrågasätta något anslag härtill vid denna riksdag, då det med hänsyn till av medicinalstyrelsen gjorda anmärkningar möjligen kan behöva tagas under närmare övervägande, om nybyggnaderna böra få någon annan placering än den föreslagna. Vad åter angår förslaget till anstalt för svårskötta obildbara sinnesslöa av mankön kan som skäl mot uppskov med dess anordnande till vad som ovan anförts även nämnas, att enligt det med Lunds stad, i anledning av Södra skånska infanteriregementets förflyttning från staden, upprättade avtalet, skall staten — därest denna sinnesslöanstalt icke blivit färdig att tagas i bruk den 30 september 1934 — åt Lunds stad erlägga ett till 20,000 kronor höjt årligt skadeståndsbelopp. För att anstalten skall kunna vara färdig till nämnda tidpunkt, torde emellertid erfordras, att beslut om densamma fattas vid årets riksdag.

I anslutning till vad sålunda blivit anført får jag hemställa,

att riksdagen måtte besluta

dels att en anstalt för 600 svårskötta obildbara sinnesslöa av mankön anordnas genom omändring och utbyggnad av det ofullbordade kasernetablissemnet i Lund,

dels att för detta ändamål måtte under nästa budgetår utgå 100,000 kronor,

dels ock att såsom en följd härav det av Kungl. Maj:t för nästa budgetår till hospitalsbyggnader begärda extra reservationsanslaget måtte höjas med 100,000 kronor till 4,800,000 kronor.

Stockholm den 11 mars 1930.

Alfred Petré.

Bilaga 1.

Kasernkommitténs betänkande med förslag angående omändring och utbyggande av det för Södra skånska infanteriregementet påbörjade kasernetablissemnet i Lund till en statlig anstalt för vård av vuxna obildbara sinnesslöa av manligt kön.

Redogörelse för de markområden som avsetts för Södra skånska infanteriregementet samt där utförda byggnadsarbeten.

Under kommitténs arbete och förhandlingar med Lunds stad i anledning av Södra skånska infanteriregementets förflyttning från staden har kommittén haft att taga under övervägande huruvida, med anledning av vidtagna åtgärder för förvärv av vissa markområden för regementet och för uppförande av kaserner för regementet ävensom i övrigt förekommande omständigheter, till de för regementet avsedda områdena borde förläggas någon statlig institution. Kommittén har därvid haft att utgå bland annat från följande.

Till utvidgning av det för Södra skånska infanteriregementet avsedda övningsfältet invid Lund har kronan inköpt enligt köpebrev den 27 juni 1907 för 289,900 kronor fastigheterna $\frac{1}{2}$ mantal Arendala nr 1 och 2, $\frac{1}{4}$ mantal Kroneborg nr 3, $\frac{1}{8}$ mantal Fiskestrid nr 8, $\frac{1}{8}$ mantal Knäholmen nr 9, $\frac{1}{8}$ mantal Jutaslott nr 10 och $\frac{1}{32}$ mantal Yxnatorp nr 6 i Hardeberga socken. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 26 november 1927 förordnades att beträffande nyss angivna fastigheter samt de, likaledes till sagda regementets övningsfält hörande, ovan omförmälda fastigheterna $\frac{1}{12}$ mantal Lilla Råby nr 10 eller Nilstorp nr 2 samt skattesugmentsängen Maskängen, skulle verkställas värdering, varvid i övrigt skulle efter erforderlig ytterligare utredning avgivas det förslag rörande egendomarnas försäljning eller disponerande på annat sätt, vartill utredningen kunde giva anledning. I anledning därav uppdrogs åt domänintendenten S. Linders, riksdagsmannen J. Jönsson i Slätåker samt dåvarande domäntjänstemannen hos arméförvaltningen B. Grill att verkställa ifrågavarande värdering och upprätta det förslag, som kunde befinnas lämpligt. De sålunda utsedda avgävo därefter under år 1928 i ämnet visst förslag, som icke ännu föranlett något Kungl. Maj:ts beslut.

På därom gjord framställning har Kungl. Maj:t den 24 maj 1928 — jämlikt innehållet i förberörda kontrakt den 15—22 november 1907 mellan kronan och Lunds stad — bemyndigat arméförvaltningens fortifikationsdepartement att omedelbart vidtaga åtgärder för att till Lunds stad måtte återlämnas dels de av staden till kronan såsom övningsplats för Södra skånska infanteriregementet upplåtna ägotlotterna nr 71, 72, 73, 74 och 75 å östra fäladen vid Lund, dels och viss del av odaljorden Vipeholm nr 1. Den kronan jämväl därefter bibehållna delen av det av staden eller på dess bekostnad förvärvade området för regementet utgjorde cirka 19.5 hektar.

Då Kungl. Maj:t i sitt nyssberörda beslut — trots bestämmelserna i 1907 års kontrakt, jämlikt vilket kronan ägde behålla ett kasernområde om allenast

8 hektar — inskränkt återlämnandet av den för regementet avsedda marken på sätt som skett, så berodde detta därpå, att å det för Södra skånska infanteriregementet avsedda kasernområdet uppförts vissa byggnader, att kasernkommittén med staden redan då inlett vissa underhandlingar, åsyftande att till sagda kasernområde förlägga en anstalt för vården av sinnesslöa, samt att kronan förty borde i sin hand tills vidare behålla den mark, tillhörande det till sina gränser aldrig definitivt bestämda kasernområdet, som kunde ifrågakomma som område för berörda anstalt.

I avvaktan på det slutliga bestämmandet av anstaltsområdet har Kungl. Maj:t därefter genom beslut den 26 oktober 1928 bemyndigat arméförvaltningens fortifikationsdepartement att omedelbart vidtaga åtgärder för att till Lunds stad med nyttjanderätt utan vederlag upplätes följande å en av stadsingenjören M. Wennström den 23 augusti 1928 upprättad karta över östra delen av staden Lund angivna markområden nämligen: västra delen av Vipeholm nr 7 (del av stadsågan nr 462), västra delen av Vipeholm nr 1 (del av stadsågan nr 463) samt Vipeholm nr 2, 3, 4, 5 och 6 ävensom ägofigurerna nr 541 och 545 (stadsågan nr 464) eller sammanlagt omkring 11.5 hektar. Tillika föreskrevs att denna upplåtelse, räknat från den 1 april 1928, skulle gälla tills vidare, och med skyldighet för staden att tre månader efter uppsägning återställa områdena eller del därav till kronans fria disposition.

Det för kasernområdet närmast avsedda området är beläget något mer än en kilometer från stadens planlagda delar och cirka 200 meter norr om landsvägen Lund-Sandby. I norr angränsar området Lund—Revinge järnväg. Å området hava för regementet utförts följande byggnader och planeringsarbeten.

En kasern är uppförd av tegel och under tak av tegel i 2 våningar jämte en med fasadsten beklädd bottenvåning, avsedd till verkstäder och förrådslokaler, samt en synnerligen hög vindsvåning. Stommarna till bjälklagen äro inlagda, men icke några golv. In- och utvändig puts är ej slutförd, vidare saknas trappor, fönster och dörrar, varjämte inga rörledningar av något slag äro utförda.

Grunderna till ytterligare tre kaserner äro färdiga och befinna sig i gott skick.

Vidare hava uppförts:

ett vinterstall med stomme av tegel, under tak av tegel, men golv, puts och inredning saknas;

en ammunitionsbod av plank, men all inredning saknas;

ett sommarstall av bräder;

en halmbod.

Samtliga förenämnda byggnadsarbeten hava dragit en kostnad, enligt kasernbyggnadsnämndens räkenskaper, av 552,738 kronor.

Dessutom hava utförts vissa planeringsarbeten, provisoriska anläggningar, skjutbana, utredningar, ritningar m. m., varå nedlagts 545,770:63 kronor.

Stickspar från Lund—Revinge järnväg finnes indraget på tomtområdet, varjämte avloppsledningar samt elektriska huvudledningar äro framdragna till tomtområdet.

Kasernkommitténs förslag om anordnandet av sinnesslöanstalt i det påbörjade kasernetablissemnetet å Vipeholm invid Lund.

Uti ett den 27 februari 1929 avgivet betänkande har kommittén föreslagit, att kasernetablissemnetet å Vaxön omändras och erhåller nybyggnader för

anordnande därstädes av en anstalt med cirka 300 platser för svårskötta obildbara sinnesslöa av kvinnkön. Detta förslag motiverades därmed, att därvarande markförhållanden icke medgäve anordnandet av en större sinnesslöanstalt, men att det — såsom framgår av den i närmast föregående kapitel anförda utredningen — erfordras avsevärt mindre antal vårdplatser för kvinnliga svårskötta obildbara sinnesslöa än för dylika av mankön. Då de lokala förhållandena vid det påbörjade kasernetablissemnetet å Vipeholm invid Lund däremot medgiva anordnandet av en större anstalt, föreslår kommittén att å denna plats förläggas den för manliga *svårskötta obildbara sinnesslöa* behövlige anstalten.

För dylika sinnesslöa erfordras — enligt vad den å föregående sida intagna tablån utvisar — minst cirka 560 platser. Då den påbörjade kasernbyggnaden i Lund icke kan rymma mer än cirka 150 vårdplatser, måste återstående platsantal anskaffas genom nybyggnader. Som redan nämnts finnas till ytterligare tre kasernbyggnader betonggrunder, vilka äro väl bibehållna. Användas samtliga dessa grunder för uppförande av nya sjukpaviljonger, kan här erhållas en anstalt med cirka 600 vårdplatser.

Program för den planerade anstalten har utarbetats av kommitténs ledamot, professorn A. Petré i samråd med medicinalstyrelsens expert i byggnadsfrågor, överläkaren E. Lauritzen. Detta program upptager tre nya sjukpaviljonger. Dessa uppföras i endast två våningar, vilket med hänsyn till vunna erfarenheter torde beträffande här ifrågavarande slag av patienter vara det mest ändamålsenliga. I övrigt upptager programmet följande nybyggnader: en ekonomibyggnad med lokaler för kök och tvätt m. m., ett ångpannehus med maskinverkstad, en överläkarbostad, en byggnad med bostäder för en andre läkare och för syssломannen, en större byggnad med bostäder för gift skötarpersonal samt en portvaktstuga och ett obduktionshus. I programmet ingår däremot icke något nytt administrationshus, enär utrymme för alla härtill hörande lokaler erhålles i den förefintliga kasernbyggnaden. Icke heller upptager programmet någon byggnad för bagerianläggning, då sådan icke ansetts erforderlig.

I enlighet med det upprättade programmet har byggnadsingenjören Hj. Cederström på anmodan av kommittén uppgjort förslagsritningar till anstalten. Under hänvisning till dessa lämnas här nedan en redogörelse för de olika byggnadernas inredning och användning. (För överskådlighetens skull införes i denna redogörelse för varje byggnad den beteckning, byggnaden å situationsplanen över anstalten erhållit.)

En anstalt, som är avsedd för svårskötta obildbara sinnesslöa, behöver givetvis ett avsevärt antal enkelrum. Uti den förefintliga kasernen, vilken emellertid är avsedd för de lugnaste och minst svårskötta, kunna — med bibehållande av principen om minsta möjliga ändringar i redan befintlig byggnad — sammanlagt endast 8 enkelrum erhållas. De nya sjukpaviljongerna, vilka äro avsedda för de mera oroliga och svårskötta sinnesslöa, komme därför att innehålla ett större antal enkelrum.

Kasernbyggnaden (Litt. A.), som har en längd av cirka 65 meter, är uppförd av sten i tre våningar (jämte vind) med längdriktning i norr och söder. Av inre byggnadsarbeten har emellertid ännu icke verkställts annat än väggarnas upp-murning samt delvis inläggning av bjälklag mellan de olika våningarna. Icke heller finnes det ännu några trappor mellan dessa. Däremot äro vid den östra fasaden anordnade två yttertrappor, liggande på endast cirka 7 meters avstånd från varandra.

Enligt det uppgjorda programmet skall *den nedre* våningen tagas i anspråk för de för administrationen erforderliga lokalerna. Fördens skull upptages en större huvudingång å den södra, mot inkörsvägen vettande gaveln. Å ömse sidor om mittelpartiet löper inuti byggnaden en cirka 3 meter bred korridor. Envar av dessa korridorer erhåller belysning dels genom ett brett fönster å gaveln och dels genom ett fönster å östra fasaden till ett utrymme, som står i direkt förbindelse med korridoren. Detta utrymme utnyttjas i byggnadens södra del till väntrum. Delvis genom uppförande av nya väggar — sådana äro å ritningarna som vanligt markerade genom streckning — erhållas uti de åt väster vettande lokalerna (vilka ha en bredd av cirka $6\frac{1}{2}$ meter) i södra delen av byggnaden: kontor med särskilt rum för sysslomannen och med större arkivrum samt överläkarexpedition med särskilt rum för skrivbiträde, varjämte invid dessa lokaler anordnas erforderliga toaletterum. På andra sidan mittelpartiets vestibuler, till vilka ingångar finnas å västra fasaden, erhållas längs dennas norra del: direktionsrum, expedition för andre läkaren samt laboratorierum och behandlingsrum jämte ett mindre utrymme för sterilisering. I lokalerna på östra sidan av mittelkorridorerna (vilka lokaler ha en bredd av cirka $3\frac{1}{2}$ meter) anordnas i mittelpartiet hiss och kapprum samt å ömse sidor härom ett putsrum för patienterna, det ena med ingång till ett mindre sköljrum samt till två mindre torkrum, vilka jämte ett till läkarlokalerna hörande mörkrum upptaga den inre delen av norra korridorhalvan. Vidare erhållas i de mot öster vettande lokalerna telefonrum invid huvudentrén, expedition för förestånderskan, apoteksförråd samt toalettanordningar för befattningshavarna (och besökande) och tvenne stora klosettrum, avsedda för de sinnesslöa under deras vistelse å promenadgårdarna, till vilka utgång erhålles från ovannämnda putsrum. Dessa promenadgårdar anordnas längs östra fasaden å ömse sidor om mittelpartiet så, att de båda trappgångarna komma att mynna ut i det fria mellan de båda promenadgårdarna.

Våningarna en och två trappor upp äro avsedda att apteras till patientavdelningar, och få dessa våningar en sinsemellan fullständigt analog inredning. Vardera våningen blir delad i två avdelningar, en på vardera sidan om mittelpartiet. Varje sådan avdelning kommer att innehålla följande lokaler: ett matrum och tre sovsalar med vardera 12 platser — det ena av dessa stående i förbindelse med två å gaveln anordnade enkelrum — en dagrumskorridor och ett invid denna liggande klosettrum samt innanför detta ett stort badrum och ett mindre sköljrum. I klosettrummet finnas även tvättställ avsedda för patienterna i den invidliggande sovsalen. I de andra två sovsalarna äro tvättställ anordnade för de sinnesslöa, som här hava sina sovplatser. Mittelpartiet, som är gemensamt för båda avdelningarna, vilka enligt förslaget skola hava samma översköterska, innehåller åt väster disk- och serveringsrum för båda matsalarna och bostadsrum för översköterskan, i mitten ett stort kapprum samt hiss och personalklosett och åt öster ett undersöknings- och besöksrum samt ett större förrådsrum.

Som av det anförda framgår, kommer varje våning att erhålla 76 vårdplatser och platsantalet i hela byggnaden sålunda bli 152, därav 8 enkelrumsplatser.

I mittelpartiet av *vindsvaningen*, som har en höjd av 4.7 meter, anordnas åt väster en festsal med 4 fönster, i mitten hiss och förrådsutrymmen samt åt öster mellan trappuppgångarna serveringsrum, två badrum och två W. C. Å ömse sidor av mittelpartiet anordnas personalrum med en höjd av 2.7 meter. I norra delen, vilken är avsedd huvudsakligast för kvinnlig ekonomipersonal, erhållas 13 bostadsrum vart och ett med en golvyta av i det närmaste 15 kvm.,

och i södra delen, vilken är avsedd för kvinnlig sjukvårdspersonal, erhålles en dubblett (för föreständerskan av första klass) och 11 rum av ovannämnda storlek. Å gavlarna anordnas badrum samt toaletter med tillhörande W. C.

De nya sjukpaviljongerna, som uppföras i två våningar å de tre i det föregående omnämnda grunderna, äro — med längdriktning i norr och söder — belägna å södra delen av anstaltsområdet, den ena liggande i linje med den uppförda kasernbyggnaden, de andra två längre mot öster (se situationsplanen). Å de två närmast inkörsvägen belägna grunderna, mellan vilka avståndet är ej fullt 40 meter, skola enligt förslaget paviljongerna för halvoraliga uppföras, och på den östligast belägna grunden, som ligger på nära 60 meters avstånd från den mellersta grunden, uppföres paviljongen för de oroliga och mest svårskötta.

De båda för halvoraliga avsedda paviljongerna få sinsemellan samma inredning, fränsett den mindre skiljaktighet som är beroende därpå, att det å dessa grunder finnes en (för trapputgångar avsedd) utbyggnad mitt på de mot varandra vettande fasaderna, medan båda paviljongerna måste få sina promenadgårdar längs den östra fasaden, vilken vetter från inkörsvägen. För erhållande av det erforderliga antalet enkelrum förlängas byggnaderna med cirka 24 meter utöver nuvarande grunder, vilka — liksom den uppförda kasernbyggnaden — hava en längd av cirka 65 meter. Den övervägande delen av denna förlängning skall — för att byggnaderna må komma på så långt avstånd som möjligt från anstaltsområdets här närbelägna södra gräns — tillkomma på norra gaveln. Envar av paviljongerna får tre utgångar, en på vardera gaveln till resp. promenadgårdar och en på mitten av den motsatta fasaden för kommunikation utifrån. De båda våningarna inom en och samma paviljong få alldeles samma inredning.

Vad beträffar den av sjukpaviljongerna ifråga, som kommer att ligga närmast inkörsvägen (*Litt. B.*), kan — som av det ovan anförda framgår — den här på östra fasaden befintliga för trapputgångar avsedda utbyggnaden icke användas för detta ändamål, då promenadgårdarna komma att ligga längs denna fasad och paviljongens i det fria mynnande utgång sålunda måste ligga å den andra, åt väster vettande fasaden. Utbyggnaden förlänges åt det håll, där större delen av tillbyggnaden sker, så att den alltjämt kommer att intaga paviljongens mittparti. I detta anordnas åt öster två matsalar med mellanliggande diskrum. Å mittpartiets motsatta sida kommer alltså själva huvudtrappan, vilken går från källaren till vinden. I övrigt innehåller denna del av mittpartiet bostadsrum för översköterska å ena sidan om trappan och å den andra sidan ett större förrådsrum, besöks- och undersökningsrum samt personalklosett. Dessa lokaler äro gemensamma för våningens två, å ömse sidor om mittpartiet belägna avdelningar, vilka skola hava gemensam översköterska.

Vardera avdelningen innehåller i övrigt *åt väster*: ett större bad- och tvättrum, ett större klosettrum, fyra sovrum, varje med 8 platser, ett mindre sovrum med 2 platser och ett enkelrum; *åt öster*: ett dagrum och invid en i byggnadens mitt löpande korridor, som erhåller belysning genom ett till tvättrum avsett ljusintag, sköljrum och ett mindre klosettrum ävensom 5 enkelrum. Därjämte erhållas invid gaveln ett mindre förrådsrum och ett kapprum med trappa, som förbinder de båda våningarna och leder ut till här befintlig promenadgård.

Som av det anförda framgår, kommer varje våning att erhålla $40 \times 2 = 80$ vårdplatser, och platsantalet i hela byggnaden blir sålunda 160, därav 24 enkelrumsplatser.

Enligt förslaget skall i denna paviljong, liksom i de andra två nyuppförda sjukpaviljongerna, all personal utom översköterskorna bli manlig. Å vinden över mittelpartiet, vilket icke innehåller några sovsalar för sinnesslöa, hava för ogifta sjukvårdare anordnats 5 bostadsrum med plats för två i varje. I övrigt bliva de stora vindarna, som erhålla belysning genom takfönster, disponibla till förrådsutrymmen.

Endast under en del av byggnadens mittelparti blir *källare* utgrävd. På ena sidan om trappnedgången anordnas ett större och ett mindre badrum, vilka äro avsedda för anstaltens manliga sjukvårdspersonal. På motsatta sidan, som vetter mot promenadgårdarna, anordnas — i direkt förbindelse med dessa — tvenne klosettrum, avsedda för de sinnesslöa under deras vistelse å promenadgårdarna. I övrigt erhålles här ett sköljrum samt två torkrum och två utrymmen för smutskläder.

I den andra för halvoraliga avsedda paviljongen (*Litt. C.*), vilkens grund har utbyggnaden på den västra fasaden, kommer huvudtrappan att ligga mellan matsalarna, medan diskrummet i stället blir förlagt mellan översköterskans bostadsrum samt det stora förrådsrummet. Vidare kommer inredningen i denna paviljong, enär den här ifrågavarande grunden visar en spegelbild av grunden till ovan skildrade paviljong, att skilja sig från dennas inredning därutinnan, att dagrummet och flertalet enkelrum komma att vetta åt väster samt sovsalarna åt öster. Då de sistnämnda alltså komma att vetta åt samma sida som trapporna till promenadgårdarna, blir här ej någon motsvarighet till B-paviljongens tvåmansrum. Däremot erhållas två enkelrum mera åt väster, där intet utrymme blir upptaget av trappor till promenadgårdarna. Vidare erhålles ytterligare ett enkelrum åt öster.

Inom nu ifrågavarande paviljong blir alltså antal vårdplatser detsamma som i B-paviljongen eller 160, men med ett något större antal enkelrum, nämligen 32.

Å *vinden* över mittelpartiet anordnas även i denna byggnad 5 bostadsrum för ogift manlig sjukvårdspersonal med plats för två i varje. Utgrävningen för *källare* blir, då här icke inrymmes någon badavdelning, ännu mindre än i B-paviljongen. Källaren kommer sålunda endast att innehålla: åt öster tvenne klosettrum, avsedda för de sinnesslöa under deras vistelse å promenadgårdarna, samt å motsatta sidan ett sköljrum och å ömse sidor om detta ett torkrum och utrymme för smutskläder.

Paviljongen för de oroliga och mest svårskötta (*Litt. D.*) har erhållit en något annorlunda inredning än paviljongerna för halvoraliga, enär här behöves ett något större antal enkelrum och en del av dessa, avsedda för de genom skrik störande sinnesslöa, blivit förlagda till själva gavlarna invid en som »ljuddämpare» avsedd korridor. Frånsett härav föranledda ändringar är inredningen i huvudsak densamma som i de andra två nya paviljongerna. Då grunden till här ifrågavarande paviljong har sin utbyggnad på östra fasaden liksom B-paviljongen, kommer mittelpartiet att få samma inredning som i denna. Liksom i B-paviljongen komma även här sovsalarna att vetta mot väster samt dagrummet och några enkelrum åt öster. Enär större utrymme tages i anspråk för enkelrum — 9 i varje avdelning, därav 5 anordnade å gaveln vid en särskild korridor — blir antalet större sovsalar (med plats för 8 i varje) i denna paviljong endast tre, vartill kommer ett mindre sovrum med plats för 2.

Varje våning kommer alltså att erhålla $2 \times 35 = 70$ vårdplatser, och platsantalet i hela byggnaden blir sålunda 140, därav 36 enkelrumsplatser.

Även i denna byggnad anordnas å *vindens* mittelparti 5 bostadsrum för ogift

manlig sjukvårdspersonal med plats för två i varje, och utgräves *källare* här för samma lokaler som i C-paviljongen, samtliga emellertid förlagda till utbyggnaden. Denna vetter mot promenadgårdarna, från vilka ingång erhålles direkt till härvarande klosettrum.

Som av den lämnade redogörelsen framgår, kommer den föreslagna anstalten att rymma 612 platser. Siffran överstiger något det antal vårdplatser, som enligt den i föregående kapitel anförda utredningen synes erforderligt för svårskötta obildbara sinnesslöa av mankön.

Denna omständighet synes böra föranleda övervägande, huruvida icke de å den till Lund förlagda statliga blindanstalten intagna manliga asylisterna, som icke äro fullständigt blinda utan hava ledsyn, skulle kunna överflyttas till den föreslagna sinnesslöanstalten. Förhållandet är nämligen det, att utrymmet i blindanstaltens asylavdelning är otillräckligt, så att icke alla de blinda obildbara sinnesslöa, som blivit till anstalten anmälda, kunnat mottagas. Detta har föranlett blindanstaltens styrelse att i skrivelse den 30 mars 1926 hos skolöverstyrelsen hemställa, att styrelsen måtte vidtaga åtgärder för närmare utredning angående anordnandet av nya asylplatser. Särskilda åtgärder härutinnan torde möjligen icke behöva bliva erforderliga, därest överflyttning från statens blindanstalt av ovannämnda kategori av asylisters kunde äga rum till berörda anstalt för svårskötta obildbara sinnesslöa av mankön.

Ekonomibyggnaden (Litt. E.) förlägges öster om den nuvarande kasernbyggnaden i linje med dess södra gavel samt norr om de nya sjukpaviljongerna och vinkelrätt mot dessa, med längdaxeln i öster och väster. Byggnaden får ett centralt läge i förhållande till sjukpaviljongerna. Liksom de nya sjukpaviljongerna uppföres även denna byggnad — vilken får en längd av cirka 75 meter och vars fasad vetter mot området mellan de två längst åt öster belägna paviljongerna — i två våningar med rumsinredning å vinden endast i ett mindre mittelparti. Den *nedre våningen* innehåller i östra delen kök med därtill hörande bilokaler och i den västra delen samtliga för tvätten erforderliga lokaler. Ingången för mottagning av varor till köket blir på norra sidan av östra gaveln, där det bakom byggnaden blir lämplig plats för köksgård, medan utlämningsrummet är förlagt till byggnadens mittelparti bredvid en vagnhall, som på sin andra sida får tvättens utlämningsrum. Av lokalerna i nedre våningen komma själva köket och tvätthallen att få två våningars höjd. På grund härav blir den *andra våningen* delad i tre från varandra helt skilda delar. I den mellersta större delen av våningen anordnas ett flertal större och mindre matsalar för de olika slagen av befattningshavare, vartill komma diskrum och serveringsrum samt två W. C. Å östra gaveln erhållas i denna våning dubblett för köksförestånderskan, bostadsrum för kokerskan och ytterligare två bostadsrum, vardera med plats för två, samt ett badrum för kökspersonalen. Å västra gaveln åter blir utrymme för en dubblett, avsedd för tvättförestånderskan samt två bostadsrum med plats för en resp. två personer. I mittelpartiet av *vinden* anordnas samlingsrum för personalen med kapprum och toalett. *Källare* utgräves under en del av köksavdelningen för erhållande av kylrum och erforderliga förrådslokaler till köket.

Ångpannehuset (Litt. F.) förlägges omedelbart bakom ekonomihuset och vinkelrätt mot detta med pannrummet i byggnadens norra del. Den övriga delen av byggnaden, vilken alltså kommer närmast ekonomihuset, innehåller maskinsal, verkstad, smedja, desinfektionslokaler, expeditionsrum, förrådsrum och toalettavdelning med badrum. Denna del av byggnaden erhåller en vindsvåning med transformatorrum, tvenne större förrådslokaler och två rum för ogifta eldare.

Portvaktstugan (*Litt. M.*), som förlägges vid inkörsporten på dess västra sida, skall enligt förslaget uppföras i två våningar. Den nedre våningen innehåller vaktrum samt bostadslägenhet, bestående av rum och kök, för portvakten. I den övre våningen inrymmes en för uppsyningsmannen avsedd bostadslägenhet om två rum och kök.

De tre nya bostadshusen, som äro avsedda för läkare, syssloman och sjukvårdare, förläggas i rad på västra sidan om inkörsvägen. I denna rad av personalhus blir *överläkarbostaden* (*Litt. N.*) förlagd längst i söder. Denna byggnad blir uppförd i två våningar med tre rum, kök och serveringsrum å nedre botten samt tre rum, hall, badrum och jungfrukammare en trappa upp. Cirka 40 meter norr om överläkarbostaden förlägges det för *sysslomannen och andre läkaren avsedda bostadshuset* (*Litt. O.*). Detta innehåller en bostadslägenhet för sysslomannen med fyra rum, badrum, kök och jungfrukammare samt en mindre lägenhet med tre rum, badrum och kök, avsedd för andre läkaren. I raden längst mot norr förlägges det för *skötare avsedda bostadshuset* (*Litt. P.*). Detta är uppfört i två våningar med 4 lägenheter om två rum och kök i vardera. Sammanlagt erhållas här sålunda 8 dylika skötarbostäder. Skulle ytterligare ett dylikt bostadshus för skötare anses erforderligt, finnes — såsom å situationsplanen är markerat — lämplig plats för sådant längre mot norr i raden av personalhus.

Förutom själva kasernbyggnaden finnas ytterligare några byggnader uppförda, därav två större, vilka varit avsedda till vinterstall, resp. sommarstall, och två mindre, avsedda till ammunitionsförråd och halmbod. Dessa byggnader, som äro belägna nordost om kasernbyggnaden på cirka 120 å 180 meters avstånd från denna, ligga vinkelrätt mot varandra, så att de bilda en fyrkant. Enligt den uppgjorda planen skola dessa byggnader, vilka icke heller äro inredda, utan till vilka endast ytterstomme finnes, erhålla följande användning.

I vinterstallet (*Litt. G.*), som har en längd av bortåt 50 meter och är beläget längst i öster med längdriktningen i norr och söder, anordnas i den norra hälften ett större och två mindre garage samt snickar-, målar-, skräddar- och skomakarverkstäder, medan i den andra delen inredas två lägenheter med två rum och kök, samt två lägenheter med ett rum och kök, avsedda för maskinist, chaufför och eldare. För maskinmästaren inredes en bostad med tre rum och kök i den mindre byggnad, som varit avsedd till ammunitionsförråd (*Litt. K.*).

Sommarstallet (*Litt. H.*) blir förrädsbyggnad, liksom halmboden (*Litt. I.*), men göres under ena gaveln av sistnämnda byggnad en utgrävning för erhållande av källare och vedförråd åt de fyra bostadslägenheterna i intilliggande byggnad.

Slutligen ingår i planen uppförande av ett obduktionshus med likkällare. Detta hus (*Litt. L.*) förlägges österut på något avstånd från det egentliga byggnadsområdet (se situationsplanen).

Till belysande av, i vilken utsträckning bostäder kunna beredas anstaltens befattningshavare vid själva anstalten, återgives här nedan en förteckning över den personal, som anses erforderlig.

A) Läkarpersonal.

- 1 överläkare
- 1 hospitalsläkare

B. Kontorspersonal.

- 1 syssloman
- 1 kassör
- 1 kontorsbiträde

C) *Sjukvårdspersonal.*

- 1 förestånderska av 1:a klass
- 1 » » 2:a »
- 1 uppsyningsman » 2:a »
- 13 översköterskor, därav 1 för nattjänstgöring
- 90 skötare
- 24 sköterskor

D) *Ekonomipersonal.*

I) *manlig.*

- 1 maskinmästare av 2:a klass
- 1 maskinist » 2:a »
- 4 eldare
- 1 hantverksföreståndare (snickare)
- 4 hantverkare (skräddare, skomakare, målare samt smed, även reparatör)
- 1 chaufför även postbud
- 1 gårdskarll
- 1 köksdräng
- 1 tvättdräng
- 1 trädgårdsförman
- 1 trädgårdsdräng
- 1 yttre nattvakt
- 1 portvakt

II) *kvinnlig.*

- 1 köksförestånderska av 2:a klass
- 1 kokerska
- 6 köksbiträden
- 1 tvättförestånderska av 2:a klass
- 1 tvätterska
- 6 tvättbiträden
- 1 sömmerska
- 1 väverska
- 3 servererskor
- 3 städerskor
- 1 telefonist

Som redan i det föregående är nämnt, erhålla läkarna, sysslomannen, uppsyningsmannen och 8 gifta skötare bostadslägenheter i nyuppförda byggnader samt 30 ogifta skötare bostäder å vinden i de nyuppförda sjukpaviljongerna. Den återstående delen av den manliga sjukvårdspersonalen, eller något mer än hälften av densamma, beräknas få hyra sig bostäder utanför området. Samtliga översköterskor med dagtjänstgöring få sina bostäder inom sina respektive avdelningar. Som ovan är närmare omnämnt, erhållas i den nuvarande kasernbyggnadens vindsvåning, förutom en för förestånderskan av första klass avsedd dubblett, sammanlagt 24 stora personalrum. Tre av dessa behövas för kontorsbiträdet, förestånderskan av andra klass och översköterskan med nattjänstgöring. Av de övriga 21 rummen i fråga åtgå 12 för beredande av bostäder åt sköterskorna, vilkas antal beräknas till 24. Det återstår alltså här 9 rum för kvinnlig ekonomipersonal. Av hithörande befattningshavare erhålla köksförestånderskan,

kokerskan och fyra köksbiträden samt tvättförestånderskan, tvätterskan och två tvättbiträden bostad i ekonomibyggnaden. Till den återstående kvinnliga ekonomipersonalen, beräknad till 2 köksbiträden, 4 tvättbiträden, sömmerska och väverska, telefonist, 3 servererskor och 3 städerskor, summa 15 befattningshavare kunna, som av det ovan anförda frångår, bostäder erhållas i de personalrum å den nuvarande kasernbyggnadens vind, som icke behövas för den kvinnliga sjukvårds- (och kontors-) personalen. Av den manliga ekonomipersonalen erhåller — förutom portvakten — maskinist- och eldarpersonalen samt chauffören bostad vid anstalten. Övriga befattningshavare, tillhörande den manliga ekonomipersonalen, få hyra bostad utanför anstaltens område.

På grund av anstaltens avskilda läge på något avstånd från a.lmän väg, erfordras ingen annan inhägnad kring området än ett enkelt staket med stolpar på cirka en meters höjd, vars uppgift närmast blir att utgöra skydd intill dess häck hunnit växa upp. Mot järnvägen erfordras dock ett mera effektivt stängsel.

Vad promenadgårdarna beträffar, behöva dessa med hänsyn till deras avskilda läge bakom sjukpaviljongerna icke inhägnas med täta plank utan kunna de lämpligen erhålla inhägnad av trädnät.

Utredning angående lämpligaste sättet för tillgodoseende av anstaltens behov av elektrisk energi har verkställt av ingenjören Gustaf Magnusson. Denna utredning, för vilken närmare redogörelse finnes i särskild bilaga (nr 19), omfattar tvenne alternativ, nämligen 1) uttagandet av hela det erforderliga energibehovet från Lunds stads elektricitetsverk; och 2) anordnandet av paralleldrift mellan nämnda elektricitetsverk och en inom anstalten anordnad ångkraftcentral, i vilken det huvudsakliga energibehovet produceras. Däremot har i utredningen icke medtagits något alternativ med uteslutande av allt samarbete med Lunds stads elektricitetsverk, då en överslagsberäkning av kostnaderna för energiproduktion i egen kraftcentral, utförd för likströmssystem med ackumulatorbatteri, har givit till resultat avsevärt högre både anläggnings- och driftkostnader än om kraftförsörjningen anordnas i enlighet med de i utredningen upptagna alternativen. Av dessa blir det förstnämnda alternativet givetvis billigast i anläggningskostnad, då anstalten, därest staden skulle leverera all erforderlig elektrisk energi, endast skulle behöva en reservkraftanläggning, som kunde träda i funktion i händelse av avbrott i elektricitetsverkets strömleverans. Anläggningskostnaderna för denna reserv jämte tran ormotor äro beräknade till 30,500 kronor, medan anläggningskostnaderna enligt andra alternativet beräknas uppgå till 44,500 kronor. Däremot skulle driftkostnaderna bli betydligt lägre enligt det andra alternativet, som innebär, att elektrisk energi skulle tagas från stadens elektricitetsverk endast under sommarmånaderna, då anstaltens värmeledning är avstängd och avloppsången från maskinerna däriör icke kan tillgodogöras, samt i övrigt nattetid, då priset på strömmen är lägre. Priset per kilowatt, däri inberäknat ränta och amortering å anläggningen, beräknas sålunda enligt sistnämnda alternativ till allenast 7.6 öre, medan det skulle bli 10.3 öre, därest all elektrisk energi toges från staden. På grund av denna avsevärda skillnad i den årliga kostnaden förordas alternativet med samkörning mellan egen kraftcentral och stadens elektricitetsverk, vilket system även anses överlägset ur teknisk synpunkt, då man med detsamma alltid har full reserv vid inträffande avbrott i energileveransen från elektricitetsverket.

Elektriska huvudledningar, tillräckliga för anstaltens behov, finnas framdragna till tomtgränsen.

Rörande värmeanordningen samt vatten- och avloppsledningar har utredning

verkställt av Hugo Theorells ingenjörbyrå (se bilagan nr 18). Som *uppvärmningssystem* föreslås — såsom det i driften billigaste — s. k. pumpvarmvattensystem med all värmeproduktion koncentrerad till en större värmecentral som ock skall tjänstgöra för produktion av kraft för de elektriska generatorerna. Förslaget till värmecentral, från vilken samtliga byggnader (utom obduktionshus och förrådsbyggnader) äro avsedda att uppvärmas, omfattar tre ångpannor och en varmvattenpanna. Kulverterna för ledningarna äro icke avsedda för transport och endast kulverterna till de större byggnaderna bli gångbara.

Anstalten får även tillgång på gas, varjämte vatten- och avloppsledningar av tillräcklig kapacitet av staden framdragas till områdets gräns.

Grundborrningar för nybyggnaderna hava utförts av stadsingenjören i Lund, och hava grundförhållandena visat sig goda (se bilaga nr 20).

Samtliga kostnader för anordnandet av den föreslagna sinnesslöanstalten hava beräknats till 4,200,000 kronor.

Nedanstående tablå utvisar närmare, huru kostnaderna fördela sig på de olika arbetena.

Nybyggnadsarbeten

Litt. B.	Paviljong för halvoraliga manliga patienter	506,000:—	
» C.	» » » » » »	506,000:—	
» D.	» » oroliga » »	505,400:—	
» E.	Köks- och tvättbyggnad	348,000:—	
» F.	Ångpannehus	129,600:—	
» L.	Lik- och obduktionsbyggnad	12,400:—	
» M.	Portvaktstuga	24,700:—	
» N.	Överläkarbostad	53,500:—	
» O.	Bostadshus för syssloman och underläkare	63,600:—	
» P.	Skötarebyggnad	126,700:—	
	Kulvertar	51,250:—	2,327,150:—

Ombyggnadsarbeten och reparationer

Litt. A.	Paviljong för lugna manliga patienter ...	360,000:—	
» G.	Garage och personalbyggnad	57,200:—	
» H.	Förrådsbyggnad	300:—	
» J.	Uthus	5,900:—	
» K.	Bostadshus för maskinmästare.....	11,250:—	434,650:—

Värmeledning samt invändiga vatten- och avloppsledningar

Litt. A.	Paviljong för lugna manliga patienter	94,000:—
» B.	» » halvoraliga manliga patienter	73,000:—
» C.	» » » » » »	73,000:—
» D.	» » oroliga » »	83,000:—
» E.	Köks- och tvättbyggnad	154,000:—
» F.	Ångpannebyggnad	232,000:—
» G.	Garage och personalbyggnad	11,000:—
» H.	Förrådsbyggnad	—
» J.	Uthus	—

Litt. K. Bostad för maskinmästare	2,500: —	
» L. Lik- och obduktionsbyggnad.....	3,000: —	
» M. Portvaktsstuga	5,500: —	
» N. Överläkarbostad	8,500: —	
» O. Bostadshus för syssloman och underläk. ...	10,000: —	
» P. Skötarehus	12,500: —	762,000: —

Utvändiga gas-, vatten- och avloppsledningar

Kulvertrör jämte värmeledningar mellan byggnaderna	37,000: —	
Huvudavloppsledning	19,000: —	
Kallvattenhuvudledningar med brandposter	22,000: —	
Gashuvudledningar	12,000: —	
Huvudvarmvattenledningar	35,000: —	
Schakt för utvändiga rörledningar	36,000: —	161,000: —

Elektriska installationer

Litt. A. Paviljong för lugna manliga patienter	35,900: —	
» B. » » halvroliga manliga patienter	12,600: —	
» C. » » » » »	12,600: —	
» D. » » oroliga » »	13,400: —	
» E. Köks- och tvättbyggnad	23,900: —	
» F. Ångpannebyggnad	51,300: —	
» G. Garage och personalbyggnad	4,300: —	
» H. Förrådsbyggnad	—	
» J. Uthus	400: —	
» K. Bostad för maskinmästare	1,250: —	
» L. Lik- och obduktionsbyggnad	600: —	
» M. Portvaktsstuga	1,800: —	
» N. Överläkarbostad	3,000: —	
» O. Bostad för syssloman och underläkare ...	3,400: —	
» P. Skötarehus	4,000: —	
	168,450: —	
Utvändiga elektriska ledningar.....	15,000: —	183,450: —

Diverse

Kylanläggning	10,000: —	
Promenadgårdar	27,130: —	
Inhägnad	15,900: —	
Planering och vägar	20,000: —	
Dränering	10,000: —	
Oförutsedda utgifter, ritningar och kontroll	248,720: —	331,750: —
	<u>Summa Kronor</u>	<u>4,200,000: —</u>

Anstalten kommer att omfatta 612 vårdplatser.

Nybyggnadsarbeten	uppgå till kr. 2,327,150: —	utgörande kr. 3,803: —	per vårdplats
Ombyggnadsarbeten	» » » 434,650: —	» » 710: —	» »
Värmeledning samt invändiga vatten- och avloppsledningar	» 762,000: —	» » 1,245: —	» »
Utvändiga gas-, vatten- och avloppsledningar...	» 161,000: —	» » 263: —	» »
Elektriska installationer	» 183,450: —	» » 300: —	» »
Kylanläggning, promenadgårdar, inhägnad, planering, vägar, drän.	» 83,030: —	» » 135: —	» »
Oförutsedda utgifter, ritningar och kontroll ...	» 248,720: —	» » 406: —	» »
Kronor	4,200,000: —	utgörande kr. 6,862: —	per vårdplats

En helt ny anstalt av föreliggande typ skulle draga ungefärligen samma kostnad som en sinnessjukanstalt eller minst 8,000 kronor per vårdplats. Utnyttjandet av de å anstaltsområdet redan utförda byggnadsarbetena har alltså medfört, att kostnaderna kunnat nedbringas med omkring 1,150 kronor per vårdplats.

Slutligen må framhållas, att genom anordnandet av den här föreslagna anstalten, som för övrigt är starkt av behovet påkallad, har en uppgörelse med Lunds stad kunnat åvägabringas på för statsverket rimliga villkor.

Bilaga 2.

Medicinalstyrelsens yttrande angående omändring och utbyggande av det för Södra skånska infanteriregementet påbörjade kasernetablissemnet i Lund till en statlig anstalt för vård av vuxna obildbara sinnesslöa av manligt kön.

TILL KONUNGEN.

Genom remisskrivelse den 8 oktober 1929 har Eders Kungl. Maj:t anbefallt medicinalstyrelsen att — sedan styrelsen inhämtat yttrande dels från byggnadsstyrelsen, dels ock, vad angår ifrågasatt överflyttning till den i ärendet föreslagna

anstalten från vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte av manliga asymlister med ledsyn, från skolöverstyrelsen efter hörande av styrelsen för sistnämnda anstalt — avgiva utlåtande över ett av kasernkommittén den 30 september 1929 avgivet, av ritningar och kostnadsberäkningar åtföljt förslag angående omändring och utbyggande av det för Södra skånska infanteriregementet påbörjade kasernetablissemnetet i Lund till en statlig anstalt för vård av vuxna obildbara sinnesslöa av manligt kön.

Än vidare har Eders Kungl. Maj:t genom remisskrivelse den 12 november 1929 till styrelsen överlämnat, för att tagas i övervägande vid avgivandet av ifrågasvarande utlåtande, ett av arméförvaltningens fortifikationsdepartement den 6 november 1929 avgivet utlåtande i ärendet.

Till åttlydnad härav får medicinalstyrelsen i ärendet anföra följande.

Angående behovet av åtgärder för omhändertagande av svårskötta obildbara sinnesslöa framlägger kasernkommittén en redogörelse, i vilken denna vårdfrågas utveckling och nuvarande läge avhandlas.

I detta avseende tillåter sig medicinalstyrelsen här citera, vad styrelsen i utlåtande till Eders Kungl. Maj:t den 29 november 1929 över kommitténs förslag till en anstalt å Vaxön för ifrågasvarande sinnesslöa anfört med anledning av en vid nämnda förslag fogad liknande redogörelse. Styrelsen uttalade därvid följande:

»Till denna redogörelse finner styrelsen intet väsentligt vara att tillägga. Styrelsen anser, såsom av dess av kommittén åberopade utlåtande i ärendet den 25 september 1928 framgår, att staten bör ombesörja vården av de svårskötta obildbara sinnesslöa, att dessa böra vårdas skiljda från de sinnessjuka, av vilka dock en viss grupp, nämligen svårskötta dementa sinnessjuka med epilepsi, lämpligen kunna vårdas tillsammans med de sinnesslöa, samt att det platsantal, som erfordras för vård av dessa sinnesslöa och epileptiskt sinnessjuka, icke bör beräknas lägre än vad en av professorn Alfred Petré den 9 januari 1928 framlagd utredning giver vid handen, nämligen

för sinnesslöa	469 män	271 kvinnor	=	740
» sinnessjuka med epilepsi	89 »	58 »	=	147
	Summa 558 män 329 kvinnor		=	887

I detta sammanhang finner sig medicinalstyrelsen böra framhålla, att av ovan angivna platser endast de för sinnessjuka med epilepsi avsedda kunna anses innefattade i styrelsens av statsmakterna principiellt godkända reviderade plan av den 21 oktober 1927 för anskaffande av platser för den statliga sinnessjukvården. Den jämkning av planen, som genom anordnandet av nämnda platser på här ifrågasatt sätt eventuellt må finnas påkallad, kan utan svårighet vidtagas vid planens successiva realiserande. Vårdplatserna för de sinnesslöa innefattas, såsom också av kasernkommittén påpekas, icke i de enligt planen föreslagna dispositionerna för ordnandet av de sinnessjukas platsbehov. Styrelsen har tvärtom förutsatt, att även de platser, som för närvarande vid statens anstalter för sinnessjuka upptagas av sinnesslöa, skulle frigöras för vård av sinnessjuka. För den statliga vården av sinnesslöa skola de förutvarande kasernetablissemneten i Sala, Örebro och, delvis, Vänersborg tagas i anspråk, men endast för en viss kategori av de sinnesslöa, nämligen de s. k. asociala imbecilla, vilka icke minst med hänsyn till vårdens organisation äro att särskilja från den här ifrågasvarande gruppen av sinnesslöa, de svårskötta obildbara. Det återstår sålunda att för dessa senare planlägga erforderlig anstaltsvård.»

Kasernkommittén har funnit, att tvenne kasernetablissemment lämpligen skulle kunna tagas i anspråk för sagda ändamål, nämligen det av Svea ingenjörkårs fästningsingenjörskompani disponerade etablissemetet å Vaxön, varom kommittén, såsom ovan nämnts, tidigare avgivit förslag, samt den för det förutvarande Södra skånska infanteriregementet avsedda, ofullbordade kasernanläggningen vid Lund.

Kommitténs nu föreliggande förslag avser inrättandet inom sistnämnda kasernanläggning av en anstalt med 612 vårdplatser för vuxna svårskötta obildbara sinnesslöa samt vissa sinnessjuka med epilepsi, samtliga av manligt kön.

Mot detta förslag har medicinalstyrelsen i princip intet att erinra. Förläggningen till Lund av en för hela riket avsedd centralanstalt innebär visserligen med hänsyn till stadens geografiska läge vissa olägenheter för patienttransporter och anhörigas besök, men å andra sidan är belägenheten invid Lund, med dess betydande sjukvårdsinrättningar i övrigt och läkarvetenskapliga institutioner, i sjukvårdshänseende synnerligen gynnsam. Den föreslagna storleken av anstalten synes ur såväl sjukvårds- som administrativ synpunkt lämplig.

Styrelsen anser sig i detta sammanhang böra framhålla, att den lösning av föreliggande vårdfråga, som styrelsen i sitt ovannämnda yttrande angående den av kasernkommittén föreslagna anstalten å Vaxön ifrågasatt — nämligen anordnandet för de 300 kvinnliga sinnesslöa, för vilka denna anstalt avsetts, av särskilda paviljonger vid några av sinnessjukhusen — icke är lämplig beträffande vården av det för den föreslagna anstalten vid Lund avsedda patientklientelet redan på grund av det höga platsantal det här gäller, oavsett de särskilda omständigheter, som i fråga om förslaget till Vaxöanstalten, men icke i fråga om förslaget till anstalten vid Lund, ansetts göra en annan anordning av vården än den föreslagna önskvärd.

Kommittén har i sin skrivelse angående förslaget uttalat, att det, med hänsyn till att platsantalet något överstege det enligt ovan anförda utredning beräknade, syntes böra tagas i övervägande huruvida icke från den till Lund förlagda statliga vårdanstalten för blinda med komplicerat lyte skulle till den nya anstalten kunna överflyttas sådana manliga asylyster, som icke vore fullständigt blinda utan hade ledsyn. Kommittén förutsätter, att avhjälpandet av rådande platsbrist vid blindanstaltens asylavdelning därigenom möjligen skulle kunna tillgodoses.

Skolöverstyrelsen har i yttrande den 22 oktober 1929 anført, att överstyrelsen, efter hörande av styrelsen för vårdanstalten för blinda med komplicerat lyte, i likhet med denna styrelse icke hade något att erinra mot den av kasernkommittén föreslagna anordningen, vilken överstyrelsen funne välbetänkt med hänsyn till vårdanstaltens begränsade elevutrymme.

Jämväl medicinalstyrelsen finner sig kunna tillstyrka den ifrågasatta anordningen, därvid styrelsen dock utgår ifrån att överflyttningen skall avse endast obildbara sinnesslöa, svårskötta eller icke svårskötta, och i allmänhet endast vuxna personer. Än vidare förutsätter styrelsen, att den nya anstalten, såsom även kasernkommittén synes hava tänkt sig, tages i anspråk för ifrågasatt blinda sinnesslöa blott i den mån dess platsutrymme icke behöver anlitas för för anstalten i första hand avsedda ändamål. Direkt intagning bör givetvis lika väl som överflyttning kunna ifrågakomma.

Byggnadsstyrelsen har i yttrande den 14 november 1929 anført följande:

»Förslaget i fråga föranleder följande erinringar från byggnadsstyrelsens sida beträffande nedannämnda byggnader.

Kasernbyggnaden A. Till bottenvåningen hava förlagts sysslomansexpeditionen och övriga administrativa lokaler, apotek samt operations- och behandlingsrum. Det förefintliga utrymmet är synnerligen rikligt, men våningshöjden är endast 2.5 meter och golvet ligger i markens nivå. Fönstren hava breddats och nya fönster upptagits, vilket emellertid är en mycket dyrbar åtgärd, då sockeln är utförd av en hård granitart. För arbetsrum torde denna souterrainvåning vara mindre lämpad, då ljusförhållandena till de låga och djupa rummen bliva mindre goda. Som emellertid någon annan användning av dessa lokaler ej synes föreligga, vill byggnadsstyrelsen ej motsätta sig de i denna våning föreslagna ändringsarbetenas genomförande.

De fyra olika ingångarna synas böra omstuderas. Det vore måhända fördelaktigt att ordna en huvudingång i byggnadens mittparti, där nu två ingångar ligga intill varandra. Byggnaden är ursprungligen planlagd med endast två trappor, förlagda vid mitten. Denna trappanordning är i föreliggande ritningar bibehållen, vilket för utrymningen är mindre tillfredsställande, varför reservtrappor vid byggnadens båda ändpartier torde bliva erforderliga. Då trapporna icke blivit utförda, innan byggnadsarbetena avbrötos, bör undersökas, huruvida icke med hänsyn till undvikande av reservtrappor trapporna kunna läggas på annan plats, t. ex. vid byggnadens ändpartier, varigenom planlösningen skulle bliva mera överensstämmande med de nya paviljongerna.

I vinden hava inlagts 24 dubbelrum och en dublett för personal. Yttertakets kommer så lågt, att rumshöjden vid ytterväggar endast blir 2 meter och de däri upptagna fönstren lämna mindre tillfredsställande belysning genom dessas låga läge, då fönsterbröstningen blir 0.5 meter och fönsterhöjden 1 meter. Dessa olägenheter skulle givetvis kunna avhjälpas genom höjning av taket. Den s. k. festsalen får av samma anledning mycket dålig belysning, varför ett takfönster har anordnats. Genom takets höjning skulle salen kunna göras mera tilltalande till ökad trevnad för personalen.

Paviljongerna B, C och D. Den långa korridoren utanför enkelrummen i paviljongerna B och C synes bliva väl mörk. I paviljongen C ligger serveringsrummet och matsalarna på var sin sida om korridoren. Dessa paviljonger hava icke kunnat anpassas efter de befintliga grunderna, utan dessa hava utökats och kompletterats med nya grundmurar, i vissa fall liggande intill de befintliga. Då dessa grunder enligt uppgift nedförts genom de lösare marklagren, torde svårighet uppstå att åtminstone invid gammal mur erhålla fast underlag för en ny. Planerna torde därför böra i viss mån omstuderas, så att de gamla murverken i större utsträckning kunna användas.

Portvaktshus M är väl stort tilltaget och bör kunna minskas.

Personalbyggnaden G. Bostäderna böra läggas så, att befintliga väggar kunna användas såsom skiljeväggar mellan de olika bostäderna, varigenom bättre ljudisolering och enklare planlösning skulle vinnas.

Mot förslaget i övrigt har styrelsen intet att erinra.

Kostnaderna, 4,200,000 kronor, torde i det stora hela vara något högt beräknade och torde kunna nedsättas till 4,100,000 kronor.»

För egen del får medicinalstyrelsen angående förslaget till anläggningens utförande anmärka följande.

Det föreslagna området är beläget något mer än en kilometer från stadens planlagda delar och omkring 200 meter norr om landsvägen Lund—Sandby, längs norra sidan gränsande till Lund—Revinge järnväg. Det omfattar 17.65 hektar, odlad eller odlingsbar, mark. Vid besök på platsen har befunnits, att

området genom sitt höjdläge är skyddat för insyn från landsvägen söder om detsamma. Mot norr, öster och väster ligger det däremot öppet, men tillsvidare avlägset från bebyggelse. Den bördiga jordmånen underlättar emellertid ett avskärmande mot omgivningen medelst trädplanteringar. Genom dylika torde med tiden även mot blåst kunna åstadkommas ett skydd, som området för närvarande fullständigt saknar. Järnvägens närhet innebär en olägenhet, som dock är utan större betydelse vid en anstalt som den ifrågavarande, där blott ett ringa fåtal av patienterna torde kunna vistas ute utan uppsikt.

Patientförläggningen är fördelad enligt nedanstående tablå:

Byggnad	Antal		Summa
	avdelningar	Platsantal I samrum I enkelrum	
Litt. A. Paviljong för lugna (Kasernbyggnaden).....	4	144 8	152
Litt. B. Paviljong för halvoraliga.....	4	136 24	160
Litt. C. Paviljong för halvoraliga.....	4	128 32	160
Litt. D. Paviljong för oroliga.....	4	104 36	140
	Summa 16	512 100	612

Denna fördelning av vårdplatserna föranleder från styrelsens sida ingen erinran. Styrelsen anser sig emellertid böra påpeka, att tablåen upptager hela det tillgängliga platsantalet, varav dock omkring 3 procent, eller 18 platser, böra beräknas som reserv och den effektiva platssiffran sålunda minskas till 594.

För gifta skötare upptager förslaget endast 8 lägenheter. Detta antal synes väl knappt i förhållande till det till 90 beräknade antalet av dessa befattningshavare. Styrelsen anser dock icke oundgängligen nödvändigt att vid anstaltens öppnande hava tillgång till ett större antal dylika lägenheter och finner sig därför icke böra påyrka en utökning, innan erfarenheterna vid anstaltens drift framdeles måtte påkalla densamma.

Den anordning, som utnyttjandet på föreslaget sätt av *den befintliga kasernbyggnaden* innebär — nämligen inrättandet i de båda huvudvåningarna av sjukavdelningar för lugna, i souterrainvåningen av administrationslokaler och i vindsvåningen av personalrum — är i vissa avseenden mindre tillfredsställande.

Administrationslokalerna, som bilda en knutpunkt för såväl personaltrafiken inom anstalten som allmänhetens ärenden till densamma, böra givetvis helst förläggas avskilt från sjukvårdsbyggnad. Ifrågavarande lokaler komme dessutom med här föreslagen förläggning att ligga så gott som i markplanet och finge väl låg rumshöjd och mindre god belysning. Byggnadsstyrelsen har i sitt ovan anförda utlåtande framhållit dessa brister, men har dock ej velat motsätta sig den föreslagna dispositionen av souterrainvåningen, emedan någon annan användning av dessa lokaler ej syntes föreligga. Medicinalstyrelsen återkommer här nedan till denna fråga.

Förläggning av personalrum över patientlokaler, särskilt dag- och sovrum, är ävenledes en icke önskvärd anordning, emedan personalen därvid kan på ett besvärande sätt störas från sjukavdelningarna, så ock patienterna från personalrummen, som efter dagtjänstens slut befolkas samtidigt med att patienternas sovtid börjar. Det må emellertid framhållas, att det här gäller anstaltens lugnaste patienter, vilka å sin sida äro föga ömtåliga, varför styrelsen icke vill ifrågasätta ändring i den föreslagna användningen av vindsvåningen, som erbjuder så väsentliga ekonomiska fördelar.

Oavsett dispositionen av paviljongen har den föreslagna planen för utbyggnaden av densamma föranlett vissa anmärkningar och ändringsförslag från byggnadsstyrelsens sida i fråga om trappornas läge, belysning i vindsrummen m. m.

Då medicinalstyrelsen, i likhet med byggnadsstyrelsen, ansett att ändamålsenligare anordningar i anmärkta avseenden skulle kunna ernås, har styrelsen i skrivelse till Eders Kungl. Maj:t den 7 december 1929, bland annat, hemställt om anslag för utarbetandet av eventuella ändringsförslag. Genom brev den 20 december 1929 har Eders Kungl. Maj:t ställt medel för sådant ändamål till styrelsens förfogande.

Efter samråd med representanter för styrelsen har arkitektbyrån Hjalmar Cederström & Uno Borg, som uppgjort ritningarna till kasernkommitténs förslag, utarbetat ett ändringsförslag beträffande utbyggnaden av den ifrågavarande paviljongen. Ritningar till ändringsförslaget äro daterade den 8 januari 1930 och betecknade med nr 733—18, 733—15, 733—19 och 733—21.

Enligt detta ändringsförslag, betecknat som »*alternativ A*», har en huvudtrappa förlagts till byggnadens mitt, där en hiss bibehållits på ungefär samma plats som i kommitténs förslag. Vid vardera ändan av byggnaden föreslås en reservtrappa, som icke är avsedd att användas av patienterna och därför ansetts kunna anordnas som svängd trappa. Huvudingången har ävenledes förlagts till mitten av byggnaden. I souterrainvåningen har planen förändrats i enlighet härmed. I mellanvåningarna (sjukavdelningarna) har inläggandet av reservtrapporna föranlett en ändrad placering av klosettrummen, medan planen i övrigt bibehållits i stort sett oförändrad. I vindsvåningen har genom en ändring i takkonstruktionen rumshöjden i yttre delen av rummen förbättrats, så att den endast invid ytterväggen är så låg som 2 meter, varjämte fönsteröppningarna höjts, med fönsterbröstningen 75 cm. över golvet, samt breddats. Genom dessa åtgärder synes belysningen i vindsrummen bliva rätt god och en höjning av yttertaket kunna undgås.

Det sålunda utarbetade ändringsförslaget har underhand granskats av intendenten vid byggnadsstyrelsens utredningsbyrå O. Hökerberg, som i skrivelse den 18 januari 1930 icke funnit något att erinra mot ritningarna och tillika meddelat, att ändringarna skulle medföra en ökad kostnad i förhållande till kommitténs förslag av 7,000 kronor, vilket belopp emellertid kunde inrymmas inom ramen för de beräknade kostnaderna.

Detta ändringsförslag innebär enligt styrelsens mening väsentligt bättre anordningar än kommitténs förslag och synes i och för sig icke oantagbart.

Förslaget förutsätter emellertid ingen ändring i den av kommittén föreslagna dispositionen av byggnaden.

Såsom ovan nämnts, har byggnadsstyrelsen i detta avseende ifråga om souterrainvåningens användning uttalat vissa betänkligheter, vilka delas av medicinalstyrelsen och föranlett styrelsen att undersöka, huruvida icke en mera tillfredsställande anordning för en rimlig kostnad stode att vinna. I sådant syfte har styrelsen låtit genom ovan nämnda arkitektbyrå uppgöra ytterligare ett ändringsförslag, betecknat som »*alternativ B*», enligt vilket

1) kasernbyggnadens utbyggnad anordnas enligt ändringsförslaget »*alternativ A*» med undantag för souterrainvåningen, däri sådana lokaler, som icke erfordras för entréer, trappor och vissa utrymmen för sjukavdelningarnas inom paviljongen behov, inredas till förråd,

2) en ny administrationsbyggnad uppföres, inrymmande jämväl bostadslägenheter för syssloman och underordnad läkare,

3) den för sistnämnda ändamål av kasernkommittén föreslagna nybyggnaden Litt. O utgår.

Den närmare utformningen av förslaget framgår av bifogade ritningar, utvisande dels plan av souterrainvåningen i paviljongen för lugna, betecknad med nr 733—20, dels våningsplaner och sektionsritning till administrationsbyggnaden, betecknad med nr 765—1/4 dels ock ändrad situationsplan, daterad den 20 januari 1930.

I souterrainvåningen av paviljongen för lugna föreslås i huvudsak samma anordningar som i alternativ A beträffande ingångar, trappor och vissa till sjukavdelningarna hörande lokaler. I övriga utrymmen insätts fönster och dörrar och inläggas cementgolv; lokalerna bibehållas i övrigt i befintligt skick. — Administrationsbyggnaden förlägges vid huvudinfartsvägen mitt framför anstaltskomplexet. Den uppföres i två våningar. I bottenvåningen anordnas expeditioner och kontorslokaler samt apoteks-, laboratorie- och operationsrum. I övre våningen inrättas bostäder, med samma rumsantal som enligt kommitténs förslag, för syssloman och en underordnad läkare. Därjämte erhållas ett rum för telefonist och ytterligare tvenne bostadsum för städerskor eller vikarier.

De av ändringsförslaget alternativ B betingade kostnaderna, beräknade av samma experter, som verkställt ifrågavarande beräkningar för kasernkommitténs förslag, framgå av följande jämförande sammanställning:

Enligt kasernkommitténs kostnadskalkyl uppgår kostnaden för byggnadsarbeten i den del av kasernens bottenvåning, som inrymmer administrationslokaler, till	Kr. 40,000: —	
Kostnad för rörledningar till administrationslokaler härstädes	» 3,500: —	
Kostnad för elektriska ledningar till d:o, d:o.....	» 500: —	44,000: —
Kostnad för Litt. O Bostadshus för syssloman och läkare		77,000: —
		<hr/> Summa Kr. 121,000: —

Alternativ B.

Kostnad för nytt administrationshus Litt. S	Kr. 185,000: —
Merkostnad utöver kasernkommitténs kalkyl, om alternativ B med nytt administrationshus kommer till utförande.....	» 64,000: —

Angående de ovan omförmälda ändringsförslagen har *byggnadsstyrelsen*, på medicinalstyrelsens anhållan om dess yttrande i ärendet, i skrivelse den 6 februari 1930 anfört följande:

»Vid verkställd granskning av det som alt. A betecknade ändringsförslaget har byggnadsstyrelsen funnit, att de av styrelsen tidigare framställda erinringarna beträffande den föreslagna utbyggnaden av kasernbyggnaden blivit vederbörligen beaktade, och har byggnadsstyrelsen icke något annat att erinra mot nämnda alternativ än vad styrelsen tidigare framhållit beträffande olämpligheten av att förlägga administrationslokaler i kasernbyggnadens låga och dåligt belysta bottenvåning med dess i markens nivå liggande golv. Med hänsyn till de betydande kostnader, som dessa lokalers iordningsställande till administrationslokaler skulle kräva, utan att dessa lokaler likväl bleve fullgoda, finner sig byggnadsstyrelsen böra förorda, att administrationslokalerna i enlighet med

det föreliggande alt. B förläggas till en särskild nybyggnad, som även inrymmer vissa bostadslägenheter, och att de för administrationslokalerna tidigare avsedda utrymmena i kasernbyggnadens bottenvåning tagas i anspråk såsom förrådslokaler.

Genomförandet av alt. B har enligt den av Eder framlagda kostnadskalkylen beräknats draga en merkostnad av 64,000 kronor i förhållande till den av kasernkommittén tidigare beräknade byggnadskostnaden. Denna merkostnad är enligt byggnadsstyrelsens mening väl högt tilltagen, vilket är beroende därpå, att å ena sidan kostnaderna för de nu föreslagna ytterligare byggnadsarbetena, i likhet med vad som är förhållandet beträffande det av kasernkommittén framlagda förslaget, beräknats väl höga samt att å andra sidan kostnaderna för de arbeten enligt kasernkommitténs förslag, som enligt alt. B icke skulle komma till utförande, beräknats väl låga. Enligt en inom byggnadsstyrelsen verkställd approximativ kostnadsberäkning torde merkostnaden för alt. B därför kunna minskas till omkring 40,000 kronor.

Därest de förrådslokaler å sammanlagt omkring 600 kvadratmeter, som skulle erhållas enligt alt. B, icke skulle behöva tagas i anspråk för anstaltens räkning, torde desamma kunna uthyras mot en årshyra, som utgör skälig ränta å ovan nämnda merkostnad.»

Då medicinalstyrelsen anser, att den merkostnad av, enligt byggnadsstyrelsens beräkningar, omkring kr. 40,000: —, som genomförandet av ändringsförslaget alternativ B skulle betinga, tillfullo motsvaras av de väsentliga fördelar, som därmed stode att vinna, får styrelsen, i likhet med byggnadsstyrelsen, förorda ifrågavarande ändringsförslag.

Beträffande användandet av de därvid erhållna förrådslokaler, för vilka sjukhuset icke synes hava något påtagligt behov, har byggnadsstyrelsen antytt, att de eventuellt skulle kunna uthyras. För egen del vill medicinalstyrelsen i detta avseende framhålla, att en användning av lokalerna som depoter för arméns, Röda Korsets eller möjligen andra institutioners behov väl är möjlig, utan att sjukhusdriften därav lede intrång. Även för anstaltens räkning torde emellertid lokalerna kunna bliva till nytta, i det att god tillgång på förrådsutrymmen på mångahanda sätt underlättar driften. För ett speciellt ändamål, uppställning av den tjänstgörande personalens cyklar, bleve någon del av utrymmet säkerligen synnerligen välkommet.

Den föreslagna byggnaden *Litt. O Bostadshus för syssloman och underläkare* är enligt styrelsens mening ej fullt tillfredsställande planlagd, så till vida som de relativt små lägenheterna äro uppdelade på två våningar. Planlösningen synes i samband med uppgörandet av definitiva ritningar böra omstuderas, därest byggnaden överhuvudtaget skall komma till utförande, vilket, i händelse medicinalstyrelsens ändringsförslag alt. B vinner godkännande, icke bliver fallet.

Beträffande några av de övriga byggnaderna har byggnadsstyrelsen framställt vissa anmärkningar, som avse mindre ingripande ändringar, vilka enligt medicinalstyrelsens mening kunna iakttagas vid utarbetandet av de definitiva ritningarna till ifrågavarande byggnader.

Kasernkommittén har vid sin redogörelse för personalbostäderna angivit den personal, som ansetts erforderlig för anstalten. Mot den av kommittén upptagna personalförteckningen har styrelsen i stort sett intet att erinra, men finner sig dock böra framhålla, att frågan om personalbehovet torde få bliva föremål för närmare utredning först i samband med anstaltens öppnande.

Beträffande kostnaderna för anläggningen har medicinalstyrelsen, som icke haft anledning att låta detaljgranska desamma, intet att tillägga till vad byggnadsstyrelsen därom anført.

Enligt byggnadsstyrelsens beräkningar skulle kostnaderna för anläggningen, med iakttagande av det av styrelserna förordade ändringsförslaget alternativ B, ställa sig sålunda:

Enligt kasernkommitténs förslag	Kr. 4,200,000: —
<i>Avgår</i>	
Minskning enligt byggnadsstyrelsens beräkningar	» 100,000: —
	<u>Kr. 4,100,000: —</u>
<i>Tillkommer</i>	
För ändringsförslag B	Kr. 40,000: —
	<u>Summa Kronor 4,140,000: —</u>

Det ovan omförmälda till styrelsen remitterade yttrandet från arméförvaltningens fortifikationsdepartement föranleder, då ingen erinran emot förslaget däri göres, intet yttrande från styrelsens sida.

De remitterade och övriga av styrelsen åberopade handlingar i ärendet bifogas.

I handläggningen av detta ärende hava, förutom undertecknade, deltagit överinspektören för sinnessjukvården i riket E. Göransson, överläkaren E. Lauritzen och styrelsens arkitekt C. Westman.

Stockholm den 14 februari 1930.

Underdånigst

Nils Hellström.

Richard Stenbeck.

—
/ *J. Hedqvist.*